

افق‌های روشن

مزیت‌های ژئواکونومیک

گفت‌وگوی اختصاصی ماهنامه «اقتصاد ایران» با دکتر حسن تیزمغز، رییس اتاق مشترک ایران و عراق

اقتصاد ایران: آقای دکتر! لطفاً ارزیابی خود را از روابط اقتصادی و تجاری ایران و عراق بفرمایید و نقش اتاق ایران و عراق در این زمینه چه بوده است؟

تجارت کشور ما با عراق از رقم ۲۰۰ میلیون دلار به ۲ میلیارد و ۸۰۰ میلیون دلار در سال گذشته افزایش یافته است. امسال نیز پیش‌بینی می‌کنیم که این مقدار (از طریق صادرات به غیر از نفت)، به ۴ میلیارد دلار برسد. در زمینه صدور خدمات فنی - مهندسی و صدور کالا و همچنین در زمینه صادرات نفت و فرآورده‌های نفتی "اتاق مشترک ایران و عراق" سعی کرده، تعداد قابل توجهی عراقی را جذب کند. از جمله: انواع مشاوره در مورد شریک تجاری، نگاشتن قرارداد و روش‌های حقوقی، حل اختلاف، راهنمایی‌های بانکی و بیمه‌ای و حمل و نقل که همه دارای بخش مشاوره‌ای است. هر کس عضویت این اتاق را پیدا کند، می‌تواند از مزایای آن بهره‌مند شود. در دو سال اخیر، همایش‌هایی برپا کردیم و در کنار آن ۱۸ - ۱۷ نمایشگاه برگزار نمودیم. در این همایش‌ها، از عراقی‌ها، اعم از مقامات سیاسی، اقتصادی، دولتی به اضافه بخش خصوصی که عمدتاً رؤسای اتاق‌های بازرگانی عراق بوده‌اند، از مدیران شرکت‌های مختلف خصوصی، مدیران شرکت‌های دولتی، وزرا، معاونین وزرا و مسؤولان ذیربط عراقی با هزینه اتاق، دعوت به عمل آوردیم تا با امکانات ایران آشنا شوند. نسل جدید در عراق، ۳۳ سال از اطلاعات ایران عقب است. در این مدت، اتفاقات و تحولات زیادی انجام شده است که باید با آن آشنا شوند. توان فنی - مهندسی ایران بسیار بالا است. خودکفایی نسبی که در زمینه تولید کالا وجود دارد، برای عراقی‌ها بسیار با اهمیت می‌باشد. عمده‌مایحتاج روزمره عراق را ایران تأمین می‌کند و روند رو به رشدی در این زمینه داشته است. کویت، عربستان و اردن در این کشور از امکاناتی

برخوردارند. کویت، مخابرات عراق و بخش مهمی از شرکت ائیر و همچنین موبایل را در دست گرفته است. امارات، بخش مهمی از تأسیسات زیربنایی را در اختیار دارد و جای پای خوبی در عراق پیدا کرده‌اند.

اقتصاد ایران: جایگاه ایران در رابطه با دولت عراق چگونه است؟

جایگاه ما باید در زمینه امور اقتصادی و همچنین حمایت‌هایی که می‌بایست در رابطه با دولت مرکزی عراق انجام بدهیم، متفاوت باشد. اکنون موفقیت آقای مالکی در عراق را موفقیت دولت ایران می‌دانند و برای آنها مهم است که این ارتباط را قوی کنند. در حال حاضر، روزانه ۵۰۰ مگاوات برق به عراق می‌فروشیم. این موضوع در شرایط کنونی کشور ایران که با مشکلاتی در زمینه برق روبه‌رو است، بسیار قابل اهمیت می‌باشد، زیرا کشور ما سعی کرده است خدماتی را که باید به عراق ارایه شود، قطع نکند.

اقتصاد ایران: نقش نیروهای خارجی را در عراق چگونه می‌بینید؟

عراق کشوری بسیار غنی است و منابع نفتی خوبی دارد. بسیاری از مشکلات به وجود آمده در عراق، به خاطر تسلط بر همین منابع است. عراق در زمینه نفت، سومین یا چهارمین کشور انرژی دنیا است. آمریکایی‌ها برای منافع خود وارد عراق شده‌اند و مقادیر قابل توجهی از نفت عراق را به تصرف خود درآورده‌اند، همچنین تعداد قابل توجهی از آثار تاریخی عراق را نیز به غارت برده‌اند. آنها عراق را ناامن جلوه می‌دهند تا رقبا، از ترس ناامنی وارد آن نشوند. حضور اروپایی‌ها در عراق، بسیار کم‌رنگ است تا

حدی که در ائتلاف آمریکایی‌ها نیز خیلی هم پیمان نبودند، به طوری که اثری از روسیه و چین در عراق دیده نمی‌شود. روسیه شریک اول عراق بود و در سال‌های آخر حکومت صدام، ۶۰ میلیارد دلار توافق نفتی با عراق داشته است، چین نیز همین‌طور بوده، ولی تاکنون همه آن قراردادها معلق است.

اختلاف بین شیعه و سنی در عراق، تفرقه بدی را پایه‌ریزی کرده بود که خوشبختانه با هشپاری علمای اهل تسنن و شیعه، اختلافات مذکور به سرعت برطرف گردید. البته این مسأله نیز یکی از ترفندهای آمریکا برای ایجاد ناامنی بوده است. عراق یک کشور سوسیالیستی است و به بخش خصوصی اهمیت چندانی نمی‌دهد، ولی اخیراً شاهد آن هستیم که بخش خصوصی در آن کشور در حال پایه‌ریزی و خودنمایی است. خوشبختانه چون عراق کشور ثروتمندی است، بودجه معتابهی دارد و امسال تاکنون ۱۰۰ میلیارد دلار صادرات نفت داشته است. ۲/۵ میلیون بشکه در روز، رقم خوبی برای عراق می‌باشد. سال ۲۰۰۸، بودجه عراق ۴۸ میلیارد دلار بود و با کمک دیگر کشورها به ۷۰ میلیارد دلار نیز رسید که از بودجه ایران بیشتر است. با ثروتی که عراق دارد، ایران می‌تواند یک عنصر سازنده یا مکمل برای این کشور باشد.

اقتصاد ایران: زمینه‌های بسط روابط مالی و تجاری ایران و عراق را در چه مواردی می‌دانید؟

بانک‌هایی در عراق تأسیس شده‌اند بانک‌های ایرانی در آن شریک می‌باشند. به دنبال آن هستیم که بانک‌ها را تقویت کنیم و زمینه‌های لازم فراهم آید تا بخش خصوصی بتواند چندین بانک دیگر را در عراق تأسیس نماید.

روزانه، میلیون‌ها دلار، بدون هیچ محدودیتی بین ایران و عراق مبادله می‌شود. LC وجود دارد که هم گشایش اعتبار می‌شود و هم ضمانت‌نامه صادر می‌گردد. همه عملیات بانکی بین دو کشور به خوبی در حال انجام است. روزانه از مرزهای کشور ما، ۳۰۰ کامیون جنس وارد خاک عراق می‌شود که معمولاً مواد غذایی، موکت، فرش ماشینی، لباس، نوشابه و آب معدنی حمل می‌کنند. همه این فعالیت‌ها، توسط بخش‌های خصوصی انجام می‌شود. در بخش دولتی، یک میلیارد دلار وام داده شده که در بخش‌های مختلف نفت، برق، بهداشت و درمان و مسایل مختلف عراق به کار رفته است. در زمینه ارتباطات نیز، خط آهن شلمچه در حال احداث است که می‌تواند با اتصال به راه آهن بصره تا سوریه ادامه یابد. از موارد دیگر قابل ذکر، ارتباط لوله‌های نفتی است که دولت در حال انجام آن است. در صورتی که خطوط ارتباطی بین آبادان و بصره و همچنین کرمانشاه و کرکوک برقرار بشود، ما می‌توانیم نفت عراق را از طریق جزیره خارک صادر کنیم و عراقی‌ها نیز می‌توانند از طریق سوریه با خط لوله‌ای که دارند به دریای مدیترانه وصل شوند و نفت عراق بدون هیچ مشکلی از آن مسیر صادر گردد. دولت ما روزانه ۳ میلیون لیتر گازوییل و نفت

جنبش‌های بیداری در عراق

روایه‌های بیداری

سفید به عراق می‌دهد. قرار است بخشی از بنزین این کشور نیز از طریق صادرات، توسط ایران تأمین شود. بخش خصوصی، بنزین و حتی گازوییل عراق را از طریق کشورهای آسیای میانه وارد می‌کند و به دولت عراق و همچنین به بخش خصوصی عراق می‌فروشد.

حتی میوه و تره بار عراق، از کشورهای دیگر وارد می‌شود. ایران قصد دارد نخلستان‌ها را بازسازی کند، که امید است با بودجه یک میلیارد دلاری دولت و با همکاری عراق انجام شود. منطقه آزاد اروند ما، می‌تواند بخش مهمی از کالاهای عراق، همانند خرما را به صورت ترانزیت صادر کند. ترانزیت کالا از کشورهای دیگر به عراق، از طریق بنادر ایران مثل بندرعباس، بندر امام و بوشهر نسبتاً خوب است. ما می‌توانیم حتی بهتر از این در ترانزیت کالا به عراق نقش داشته باشیم، به همین جهت باید تسهیلات ویژه‌ای را برای کشتی‌های خارجی از بنادر خودمان به مقصد عراق ایجاد کنیم و یا حمل و نقل داخلی خودمان را پشتیبانی نماییم. ما می‌توانیم صادرات خوبی از دریای خزر، قفقاز و آسیای میانه، به چین و هند و غرب داشته باشیم.

عراق اکنون زیر نظر سازمان ملل اداره می‌شود و تابع بند ۷ کشورهای اشغال شده است، لذا کشور اشغالگر در آنجا حاکم تلقی می‌شود که این مشکل، دولت عراق را تهدید می‌کند. تمام تحریم‌های سازمان ملل هنوز جاری است. آمریکا حق وتو دارد و نمی‌گذارد عراقی‌ها از بند ۷ مذکور رهایی پیدا کنند، مگر این که موافقت نامه امنیتی آنها، توسط عراق امضا شود. سران حزب جمهوری خواهان که در پایان راه خود قرار دارند در تلاشند، در این فاصله چند هفته‌ای حاکمیتشان، این موافقت نامه را به امضا برسانند و به این ترتیب شرایط موفقیت مک کین فراهم شود. دولت عراق هم، استقلال، تمامیت ارضی و امتیازات محوری کشور را به آمریکا نخواهد داد.

اقتصاد ایران: برنامه‌های آتی ایران جهت حضور در عراق و کمبودهای مرتبط چه می‌باشند؟

ما پیش‌بینی کرده‌ایم امسال حجم صدور خدمات فنی - مهندسی را به عراق به ۵۰۰ میلیون دلار برسانیم، در مناقصات مختلفی مثل سدسازی، راه، پل سازی و غیره شرکت کرده‌ایم و احتمال برنده شدن ما بسیار بالا است. همچنین همایش‌ها و نمایشگاه‌هایی برگزار می‌کنیم و نیز دعوت‌هایی از مسؤولان به عمل می‌آوریم تا تجربه‌ای که از بازسازی کشور خودمان به دست آورده‌ایم، به آنها انتقال دهیم. اما در اینجا ضعفی احساس می‌شود که آن هم ضعف آموزشی است. ما می‌توانیم بخش مهمی از کارکنان دولت عراق و جوان‌های آنها را آموزش دهیم و در زمینه آموزش فنی و حرفه‌ای به حل مشکل بیکاری عراق کمک کنیم.

اقتصاد ایران: متشکریم. ■

آمریکا و ایران هر یک سعی می‌کنند با نفوذ در گروه‌های مختلف عراقی، قدرت خود را در عراق تثبیت کنند.

هر ساله هزاران نفر از زائران ایرانی، حرم امام علی (ع) را در نجف زیارت می‌کنند. هرچند به نظر می‌رسد با حضور مقامات نجف در انتخابات استانی اوایل سال آینده، نفوذ ایران کمتر شود. اسد ابوجلال، استاندار نجف در مصاحبه اخیر خود اظهار داشت "آیا شما در عراق مشاوران ایرانی را می‌بینید یا پلیس ایرانی؟ آنها اصلاً نفوذی ندارند." اما به گفته ساکنان عادی، ایران در آنجا نفوذ دارد، اما الزاماً موجب رنجش آنها نمی‌شوند.

دشمنان قدیمی

ایران و عراق، زمان صدام حسین دشمنان قسم خورده‌ای بودند. صدام، دیکتاتوری سنی مذهب بود که جنگ هشت ساله خانمان سوز را در دهه ۱۹۸۰ میلادی با ایران شیعه آغاز کرد که طی آن صدها هزار نفر کشته شدند. اما زمانی که در سال ۲۰۰۳، نیروهای آمریکایی حکومت صدام را سرنگون کردند و دولتی شیعی در بغداد روی کار آمد، ایران به طور آشکارا قدرت خود را نشان داد. به خصوص این که گروه‌ها و سیاستمداران شیعه عراق که در زمان حکومت صدام در ایران مستقر بودند، از این رابطه بهره گرفتند. دکتر احمدی نژاد دیدار موفقیت آمیزی را در سال جاری از عراق انجام داد. او نه تنها اولین رهبر ایرانی بود که از دهه ۸۰ تاکنون از عراق بازدید می‌کرد، بلکه نخستین رئیس جمهوری بود که از زمان حمله آمریکا، به این کشور سفر کرده است. ایران سال‌ها است که سفارتخانه مجهزی در عراق دارد، در حالی که کشورهای سنی مذهب، تا ماه گذشته سه سال بود که سفیری در پایتخت عراق نداشتند. واشنگتن - دشمن بزرگ سی ساله تهران - ایران را به خاطر فراهم کردن تجهیزات نظامی، آموزش و کمک نقدی به نظامیان شیعه عراق متهم می‌کند، در حالی که تهران این اتهام‌ها را نادرست می‌خواند. تقریباً همه مناطق شهرهای نفت خیز جنوب عراق مانند نجف، تحت نظر شورای عالی اسلامی عراق هستند که این شورا متشکل از سیاستمداران شیعه‌ای است که در زمان رژیم صدام در ایران در تبعید به سر می‌بردند. این در حالی است که شورای عالی اسلامی عراق، بخش مهمی از دولت عراق می‌باشد که تحت حمایت آمریکا است و به شدت تأثیر ایران را بر سیاست‌هایش انکار می‌کند. ■

"جنبش‌های بیداری" (Awakening Movements) در استان غربی انبار عراق، سال ۲۰۰۵ زمانی که درگیری‌ها در عراق به اوج خود رسیده بود و رهبران سنی مذهب از همه طرف تحت فشار بودند، سازمان دهی شدند. رهبران طایفه‌ای تصمیم گرفتند مبارزه با نیروهای آمریکایی را در منطقه خودشان متوقف سازند و برای پیدا کردن القاعده، گروهی داخلی که از خارج رهبری می‌شوند، با آنها همکاری کنند. سپس این جنبش‌ها را برای حفاظت از خود در همه کشور گسترش دادند. پیش از این تحول، نظامیان آمریکا با دولت شیعه همکاری می‌کردند و عملیات‌های ارتش آمریکا بر گروه‌های شورشیان سنی مذهب معطوف بود.

هرچند که ادغام اهل تسنن و دولت عراق، نقطه تحولی بود که منجر به کاهش شدت درگیری‌ها شد، اما برخی از مقامات آمریکایی، ادعا می‌کنند جنبش‌هایی که درست پیش از این تصمیم، در سال ۲۰۰۶ در انبار شروع و سال گذشته به بغداد کشیده شدند، دلیل اصلی فروکش کردن خشونت‌ها بوده است. در برخی از مناطق، زمانی که سنی‌ها به نیروهای آمریکایی می‌پیوستند، تعداد تلفات آمریکایی‌ها کمتر می‌شد. گفته می‌شود تعداد اعضای شورای بیداری ۱۰۰ هزار نفر است. مقامات آمریکایی در سال ۲۰۰۸ به دولت شیعه عراق فشار زیادی آوردند تا اعضای شورای بیداری را به رسمیت بشناسد، آنها را وارد نیروی امنیت کند و در لیست حقوق بگیران دولت قرار دهد. دولت ماه‌ها با این طرح مخالفت می‌کرد، اما سرانجام ۱۵۴ هزار نفر از اعضای جنبش بیداری ساکن داخل و اطراف بغداد و حتی کسانی که در عظیمه - مأمن سنی‌های افراط‌گرا و آخرین جایی که صدام حسین پیش از ناپدید شدنش دیده شد - بودند، مشمول لیست حقوق حکومت شیعیان که سال‌ها در زمان صدام مورد آزار و اذیت بودند، قرار گرفتند.

نفوذ آشکار

در نجف، شهر شیعیان، گردشگران و زائران ایرانی در رفت و آمدند، با مغازه‌داران به زبان فارسی صحبت می‌کنند و با پول ایرانی جنس می‌خرند. در این شهر از حرم، صدای بلند مناجات به زبان فارسی به گوش می‌رسد. متأسفانه این مناظر به احتمال زیاد آمریکایی‌ها و اعراب سنی را که به نفوذ مردم کشورمان به عنوان شیعیان غیرعرب مظنون هستند به هراس می‌اندازد.